

Obr. 1: Letohrádek Hvězda, Praha-Liboc (foto K. Křížová).

hrádek Hvězda, ale též další významné historické objekty – například zámek Březnice a hrad Křivoklát. Zachovaly se i movité památky související se životem někdejšího místodržitele a jeho manželky Filipíny, roz. Welserové (1527 Augsburg – 1580 Ambras). S jejich podobiznami se setkáváme nejen v obrazových depozitářích památkových objektů, ale také například ve výzdobě zámku v Budyni nad Ohří. Vynikající renesanční portrétní práce někdejšího arcivévodova dvorního malíře Anthoni Bayse (nástupce F. Terzia) uchovává muzeum v Poličce.

Ferdinand Tyrolský by si podobně jako jeho synovec Rudolf II. zasloužil rovněž samostatnou monografii a výstavu. Je s podivem, že arcivévodův zámek Ambras s unikátní historickou sbírkou dosud nebyl zapsán na seznam světových památek UNESCO. Monografie letohrádku Hvězda je úctyhodným dílem, zpracovává maximum dobových materiálů a přináší řadu zcela nových poznatků.

KVĚTA KŘÍŽOVÁ

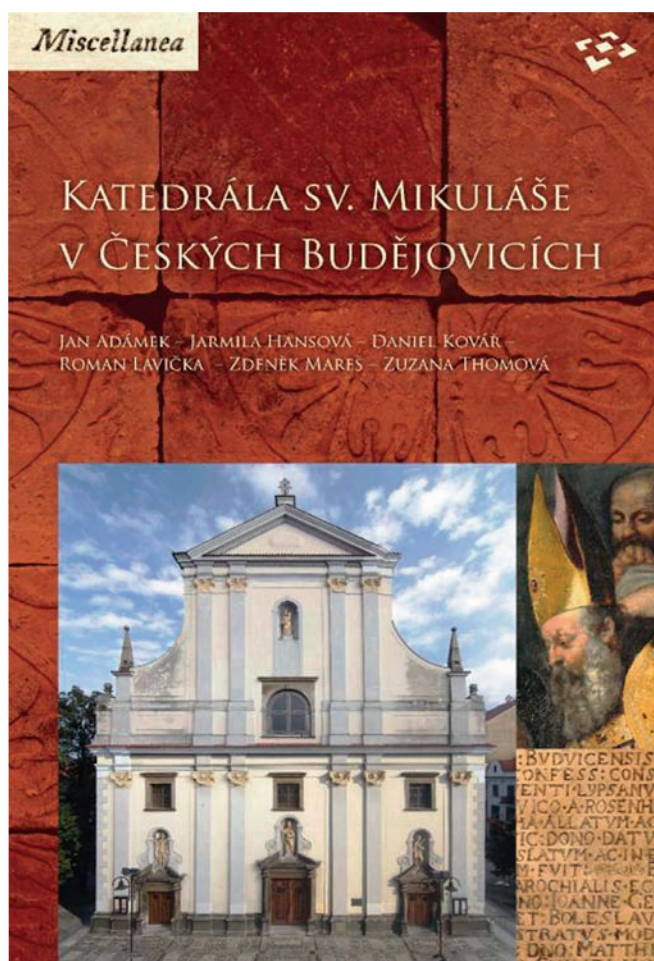
Obr. 2: F. Terzio (?): Arcivévod Ferdinand Tyrolský, 1529–1595 (reprofoto K. Křížová).

JAN ADÁMEK – JARMILA HANSOVÁ – DANIEL KOVÁŘ – ROMAN LAVIČKA – ZDENĚK MAREŠ – ZUZANA THOMOVÁ: KATEDRÁLA SV. MIKULÁŠE V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ediční řada Miscellanea, sv. 11, vydal Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice 2014, 271 stran.

Vytvářet monografie o dějinách velkých městských farních chrámů za předsevzetí, že výklad bude důsledně založen na hloubkových pramenných sondách, patří k nejsložitějším úkolům historických věd. Ze své podstaty totiž vyžaduje interdisciplinární přístup a širší autorský kolektiv. Proto není divu, že knih tohoto druhu napočítáme jen několik. Navíc to jsou práce věnované takovým stavbám, jejichž stavebnímu vývoji dominuje jedna slohová etapa – nejčastěji středověká. V centru pozornosti badatelů se pak logicky ocitne gotická architektura, jejíž formální a stavebně historické zhodnocení je v ideálním

případě doprovázeno fundovaným rozbořem soudobých písemných pramenů z per historiků. Pro území Čech máme k dispozici všeho všudy dvě taková díla, obě ryze medievistická. Shodou okolností jsou věnována jihočeským památkám: chrámům v Písku a Trhových Svinech. Prezentovaná kniha o českobudějovickém kostele se vůči nim odlišuje na první pohled, a to snahou o co možná nejúplnější chronologický rozpon, totiž sahající od doby založení po současnost. Navíc nemá jedno hlavní tematické těžiště. Důraz je v ní kladen víceméně stejnou měrou na architekturu, mobiliář, liturgický provoz i sociální síť

kostela. V tomto ohledu představuje unikát v pravém slova smyslu. A hned na úvod stojí za zdůraznění, že zdaleka nejvíce práce na ní odvedla trojice historiků, což je rovněž jedinečná okolnost.

V tiráži čteme, že kniha vychází u příležitosti 750. výročí založení města České Budějovice. Patrně to je ale náhodný časový souběh. Nesporně důležitým badatelským podnětem, respektive zdrojem nových významných zjištění, byla rozsáhlá úprava architektury a také mobiliáře katedrály, která byla završena adaptací interiéru v letech 2011–2013. Terénní zásahy v jejím bezprostředním okolí ale započaly již podstatně dříve; první sezóna archeologického výzkumu spadá do roku 2001. Tím spíš hned při prvním listování knihou zarazí, že o těchto nejnovějších proměnách exteriéru i interiéru kostela není v knize obsažena žádná podrobná reflexe z pozice památkové péče. A přitom knihu nevydal nikdo jiný než NPÚ. Po stránce koncepční i obsahové ji lze označit jako nadmíru cenný, ryzí výstup základního výzkumu, jenž v kruzích odborníků různých specializací jistě vyvolá velký zájem. Ovšem prezentovaná kniha je ukázkovým příkladem aktuálního trendu, že když se NPÚ stále více profiluje coby výzkumná organizace, tím více se zasouvají do pozadí prezentace jeho praktické každodenní role. Je to samozřejmě pohodlné a za dnešní situace – s ohledem ke stavu mechanického hodnocení vědecké práce – i efektivní. Precizace postojů památkové péče je disciplína mnohem náročnější, nadto v očích spřízněných odborníků méně zajímavá, v očích široké veřejnosti pak namnoze přímo kontroverzní. Raději

se však vraťme k vlastnímu obsahu knihy o českobudějovické katedrále.

Podle chronologické logiky uspořádaný výklad je rozvržen do třech základních oddílů, jež nenásilně kopírují stavební proměny kostela. Lze jedině uvítat, že autoři upustili od mechanického oddělování jednotlivých slohových etap, neboť ty se do celkového vzezření chrámu zapsaly s různou intenzitou, a ovšem v různém rozsahu je můžeme postihnout v dnes dostupných pramenech písemné i hmotné povahy. Do prvního oddílu jsou proto zahrnuty kapitoly ke gotické a renesanční etapě včetně přesahu plných čtyř prvních desetiletí 17. století. Výkladovým (a vývojovým) mezníkem je tu rok 1641, kdy gotický chrám fatálně vyhořel a krátce poté získal barokní háv, který v zásadě můžeme obhlížet dodnes. V prvním oddílu se střídají kapitoly o stavební podobě kostela s rozbory archiválií. R. Lavička sleduje, jakými proměnami prošel vnější plášť kostela ve středověku. Nezastupitelnou oporou je mu známá Willenbergova veduta města z roku 1602. Dávný kreslíř však zachytil především jeho vrcholně a pozdně gotické stavební úpravy. Nicméně sama stavba přes silnou barokizaci dovoluje s přihlédnutím ke zmíněné kresbě hmotovou i dispoziční rekonstrukci prvotní stavební etapy. K ní bezesporu náleží obvodové zdivo polygonálního presbytáře, na jehož plášti (zčásti dnes v podstřeší mladších přístaveb) se dochovala řada architektonických prvků, které vykazují – jak přesvědčivě zdůvodňuje R. Lavička – formální podobnost s dobře dochovanou architekturou druhé nejvýznamnější českobudějovické svatyně, totiž chrámu dominikánského kláštera. Od něho pak autor odvozuje celkovou půdorysnou rekonstrukci prvotní podoby farního kostela – trojlodní baziliky s dvojicí věží v západním průčelí. Jednu z věží zachytil Willenberg, o druhé, v jeho době zříčené, lze nalézt nahodilé písemné zmínky. Veduta z roku 1602 má zásadní význam pro poznání mladší gotické proměny kostela. Patrně ještě v předhusitské době proběhla zásadní přestavba trojlodí; Willenberg na jižní straně zachytil přístavbu s trojicí příčně orientovaných sedlových střech a panelováním pod patami štítů. Další zásadní změnou prošel plášť kostela na přelomu středověku a novověku, kdy byly jeho lodě „korunovány“ mohutnou stanovou střechou, která znásobila reprezentativní účinek architektury. Na Willenbergově kresbě je dále dobře patrná hodinová vížka, nástavba jižní raně gotické věže, která snad také pochází z 1. poloviny 16. století.

Jsme-li schopni vnější podobu středověkého kostela sv. Mikuláše alespoň rámcově rekonstruovat, o jeho vnitřním vzezření se můžeme jen dohadovat. Konkrétních pramenů opor máme více než poskrovnu. Zatím o nich víme jen v podkroví a v podzemí. R. Lavička při průzkumu půdy presbytáře zjistil in situ dochované zbytky přízdních raně gotických tesaných žeber s pozoruhodnou vzácně dochovanou polychromií. V druhotné poloze pak našel soubor terakotových klenebních žeber. O jistě početném mobiliáři středověkého kostela víme ještě méně. Z větší části patrně podlehl roku 1641 požáru. Ze středověkých písemných pramenů lze pořídit jen prostý soupis oltářů. Za této pramenné nouze R. Lavička zmiňuje nejvýznamnější gotické malované obrazy, dřevěné sochy a reliéfy českobudějovické provenience, které mohly původně zdobit interiér kostela sv. Mikuláše. Přesto se lze nadít nečekaných objevů.

V případě značně upravených středověkých staveb bývají naděje často upřeny k archeologickému výzkumu. Nejinak tomu je u českobudějovického kostela sv. Mikuláše. Jenže kapitoly archeoložky Z. Thomové patří k slabším místům recenzované knihy, neboť mají formu předběžné zprávy. Autorka své stručné, místy nepřiliš srozumitelné popisy nejdůležitějších zjištění doprovodila nahodilým výběrem fotografické a kresebné dokumentace. Bohužel však nepředložila to nejdůležitější, sice celkový situační plánek náleзовých situací a sond. Ovšem zveřejnila fotografie jednoho z bezesporu nejdůležitějších archeologických nálezů: (do doby výzkumu) in situ dochovaných gotických dlaždic, které přináležejí k prvotní stavební etapě kostela, respektive presbytáře. Zdobeny jsou motivy, k nimž se jí v českojazyčné literatuře nepodařilo dohledat přesné analogie. Nutno zdůraznit, že objevené dlaždice představují spolu s malovanými klenebními žebry jediné nesporné pozůstatky středověké výzdoby chrámu.

Je-li v knize dán prostor gotickým prvkům kostelního vybavení, které lze se sledovanou stavbou spojit značně spekulativně, je z koncepčního hlediska na pováženou, že druhému, neméně důležitému objevu in situ dochované výzdoby chrámu z doby před rokem 1641 se dostalo jen letmá zmínka. Všechno všude jediná věta (v kapitole historie D. Kováře) je věnována nálezu zbytků pozoruhodné nástěnné výmalby, objevené v roce 2012 v interiéru dnešní sakristie. Malba, zhotovená podle zčásti dochovaného pamětního nápisu v roce 1628, se původně nacházela patrně v kapli zřízené při jižním boku presbytáře. Tento důležitý nález je prezentován v podstatě jen dvěma fotografiemi.

Přínejmenším polovinu stran prvního tematického oddílu zaujímají kapitoly z per dvojice historiků. Prvořadě specialisté na církevní dějiny ocení podrobné rozborů písemností ze 14. a 1. poloviny 15. století, které podnikl J. Adámek. Z důvodu charakteru dostupné pramenné základny musel být výklad úzce zaměřen především na rekonstrukci chronologické posloupnosti farářů, a zvláště pak na problematiku početných oltářních obrocí (zejména finančního zajištění obřadů sloužených u jednotlivých vedlejších oltářů a povinností oltářníků). Autor, vycházející ze svého dlouhodobého výzkumu (už zčásti publikovaného), nám připravil náročné čtení, které ovšem představuje pozoruhodnou sondu do značně rozvinutého liturgického provozu velkého městského kostela. Je škoda, že svůj výklad neosvěžil – byť mu už dříve věnoval samostatnou studii – o působení faráře Bohuňka z Čakova († 1406), který „je jednou z nejlépe doložených osobností středověkých Budějovic a ovlivnil životy svých farníků jako málokterý z jeho nástupců“ (s. 44). Počínaje polovinou 15. století se značně rozšiřuje škála zmínek, jež se více, či méně pojí s dějinami chrámu. Stylisticky vytríbené líčení z nich sestavil D. Kovář, který obsáhl široký časový úsek, jenž ukončil v období velké obnovy chrámu po požáru roku 1641. V písemnostech městské samosprávy našel řadu zmínek, které se (ne)přímo vztahují k průběžným stavebním úpravám chrámu i jeho zásadním přestavbám. Vedle Willenbergovy veduty jsou písemné prameny druhým významným zdrojem poznatku o přestavbě chrámu na přelomu středověku a novověku. Dovolují postihnout chronologii vlastních stavebních prací i jejich příprav. Víme tak, že na počátku 20. let 16. století došlo na přestav-

bu trojlodí. Relativně detailní přehled máme o nákladech na výstavbu reprezentativní stanové střechy. Rozsáhlé úpravy pak vrcholily vztyčením nového krovu nad presbytářem (1534–1535).

Druhý tematický oddíl nese název *Barokní kostel a jeho lidé* a napovídá, že ke slovu tu přijdou především historici. Uvozuje jej společná kapitola D. Kováře a R. Lavičky, kteří se zabývají okolnostmi a následky ničivého požáru kostela (a velké části města) a jeho následnou obnovou. V pramenech se dochoval základní výčet konstrukcí a vybavení chrámu, jež padly za obět plamenům. Rozsah škod dosáhl takové míry, že městská obec byla nucena přistoupit k rozsáhlé stavební obnově. V písemných pramenech obsažené údaje o přípravách a průběhu barokní přestavby českobudějovického chrámu jsou díky své podrobnosti cenným svědectvím o peripetích takto náročného úkolu, dobře využitelným při nadregionálním srovnávacím studiu. K dispozici máme řadu údajů, jak výrazně který stavební materiál či pracovní úkon vyprázdnil obecní pokladnu, v jakém sledu postupovaly práce a jak probíhala komunikace mezi stavebníkem (představiteli města) a sjednanými staviteli italského původu. Líčení „mikrohistorie“ přestavby nabývá na plasticitu v momentech, kdy se propojují pozorování badatele na samotné stavbě s výpovědi písemných pramenů. Nejnázornějším příkladem tohoto druhu je dochovaný krov nad presbytářem, který nese výrazné stopy změny projektu. V *Knize zápisů ze schůzí z městské rady* je obsažena řada údajů, kterak konšelé museli řešit spory mezi stavitelem a tesařskými mistry. Základní stavební zajištění vyhořelého kostela si vyžádalo dva roky, ještě dalších šest let ale trvaly nejrůznější dokončovací práce. Chrám ve výsledku vyhlížel téměř jako barokní novostavba, pouze na průčelích presbytáře se pohledově uplatnily (malé) zbytky středověkých architektonických prvků. Patrně chvat při stavebních pracích a nezkušenost stavitelů zapříčinily, že už poměrně záhy po obnově se projeví první závady, a to poměrně závažné. Zatímco trhliny v klenbě se po dodatečném přidání kleštin stabilizovaly, staticky dosti narušený nový štít hlavního západního průčelí bylo nutné celý strnout a znovu vztyčit. Došlo k tomu koncem 80. let 17. století.

Ve 2. polovině 16. století dochází k pomyslnému převzetí štafetového kolíku mezi historiky. Nově jej nese J. Hansová, která na knize odvedla zdaleka největší kus práce. Že patří ke klíčovým badatelům jihočeského pracoviště NPÚ dokládá už to, že prezentovaná kniha je v krátkém sledu v pořadí už třetí, na které se v dané ediční řadě zásadním způsobem autorsky podílela. Snad ještě lépe než D. Kovář překonává nástrahy stylistiky a se stejnou bravurou ovládá kritiku pramenů. Z obou důvodů – a samozřejmě i díky poměrně vysokým výpovědním schopnostem pramenů – se barokní kostel sv. Mikuláše jeví jako nanejvýš zajímavý objekt výzkumu sociálních dějin. Autorka se nejprve obšírně věnuje okolnostem, za nichž se novým patronem města a jeho farního chrámu stal sv. Auracián, jeden z mnoha anonymních, nově pojmenovaných mučedníků, jejichž ostatky byly v časném novověku vyzdvihovány z římských katakomb. Kult těchto (domnělých) mučedníků prvotní církve doznal v raně barokní době velkého rozkvětu, což se pojilo s velkou dávkou sociální prestiže, která se stala hybným momentem

získávání a náležitého vystavování ostatků. Jak autorka přesvědčivě argumentuje, jinak tomu bylo i v Českých Budějovicích, kde se vzácná relikvie ocitla na konci třicetileté války prostřednictvím kapucínů. Ovšem okázalých projevů úcty, odvíjejících se od spektakulárního přenesení do farního chrámu, se dočkala po delší časové prodlevě – v roce 1670. Krátce předtím byla uložena do půvabné prosklené schránky kovové konstrukce, dodnes dochované. Autorka v pramenech vyhledala i zmínky o dalších součástech mobiliáře pořízeného během 2. poloviny 17. století, zároveň sledovala ohlasy tehdejších liturgických slavností; vysvěcení chrámu se konalo až roku 1670, po pětadvaceti letech od obnovení pravidelných mší. Cenné údaje k rekonstrukci barokní liturgie jí poskytl obsáhlý bohoslužebný řád. Na mnoha stránkách čtivě popisuje, jak v průběhu 18. století docházelo k doplňování kostelního mobiliáře a výzdoby, přičemž se vedle písemných pramenů opírá o práce historiků umění, kteří z formálního hlediska analyzovali dochovaná malířská a sochařská díla. Uceleně nastínila, jak se v téže době rozvíjel kult jednotlivých světců, do jejichž panteonu přibyla klíčová postava – sv. Jan Nepomucký. Spolu se Z. Thomovou pak pojednávají novověké krypty a pohřbívání v barokní době vůbec.

Jestliže se už v prvním oddílu kapitol projevuje disproporce mezi rozborů jednotlivých druhů pramenů, v oddílu druhém ji nelze přehlédnout. Práce J. Hansové je vynikající studií historika, jinými slovy primárně založená na výpovědi písemných pramenů. Co tomuto oddílu ale citelně schází, je alespoň stručný uměleckohistorický přehled dochovaných nebo historickými fotografiemi doložených součástí barokní výzdoby. O ní si lze sice učinit představu na základě výtečného obrazového doprovodu v podobě velkého souboru aktuálních i archivních fotografií, hlas povolaného znalce tu ale přesto silně schází (a nemám tím na mysli podrobné formální rozborů jednotlivých děl, často samoúčelné). Totéž do určité míry platí i pro barokní architekturu chrámu. Jí se věnuje R. Lavička, který se prvořadě zaměřuje na středověké období, což je okamžitě znát z rozdílné hloubky, do které se noří při hodnocení gotických a barokních konstrukcí a výzdobných prvků. Přitom gotické architektonické články tu mají povahu veskrze dílčích pozůstatků, kdežto barokní kostel máme před sebou jako dobře dochovaný celek.

Třetí tematický oddíl, nazvaný *Farní kostel katedrálou*, pokrývá úsek od přelomu 18. a 19. století po právě uplynulá léta. Pojítkem jednotlivých kapitol jsou v podstatě kontinuální, byť v různě intenzitě a po různě dlouhých přestávkách oživané snahy o „očistu“ interiéru kostela od opulentního barokního vybavení, dnes už dosti úspěšně završené po adaptaci v letech 2011–2013. Průvodcem nám je opět J. Hansová, teprve od období počínaje 60. lety 20. století vystřídaná Z. Marešem. Zásadním mezníkem ve vývoji farního kostela sv. Mikuláše se stal rok 1785, kdy se z něj stává hlavní svatyně nově ustavené česko-budějovické diecéze. Změna církevní správy se odehrála v rámci josefínských reforem, jež – jak autorka precizně rozkrývá – se velkou měrou dotkly vnitřní i vnější podoby vlastního kostela, prvořadě mobiliáře. Jeho barokní ráz první zdejší biskup, jak jinak než osvícensky založený Jan Prokop Schaaffgotsche († 1813), nelitostně seznal jako podobný „spíše mordýřskému doupěti než chrámu Páně“ (s.

202). Úprav doznal nejen hlavní oltář, ale i mnohé další součásti mobiliáře, pokud ovšem nebyly z chrámu zcela odstraněny, respektive rozprodány. Za své pochopitelně vzaly četné artefakty votivní povahy. Poněkud paradoxně však v téže době do kostela přibýly pohledově dominantní kusy barokního mobiliáře z rušených sakrálních staveb v jižních Čechách a Praze. Byly to třeba rozměrné lavice, přenesené ze zlatokorunského kláštera, jež určovaly vzezření presbytáře do 1. poloviny 20. století. Kdežto kazatelna, která se původně nacházela v pražském klášteře theatinů, unikla veškerým dalším snahám o „očistu“ interiéru česko-budějovického chrámu a přetrvala v něm dodnes. Ze stavebního hlediska kostel za josefínských reforem doznal jen malých změn, přesto interiér působil dosti novým dojmem, když byly příčkami odděleny obě boční kaple od trojlodí.

Počínaje osvícenskými časy procházel zásadními změnami i celý kostelní okrsek. Z krásné barokní hřbitovně kaple se na konci 18. století stal sklad třaskaviny, aby byla v roce 1855 znovu vysvěcena. Tím nezásadnějším zásahem však bylo zrušení hřbitova, k němuž definitivně došlo teprve v pokročilé 1. polovině 19. století. Další etapa změn nastala v letech 1871–1872, mezi nimiž došlo k zadlážďení pozemku někdejšího hřbitova a zboření doprovodných staveb včetně barokní křížové cesty, kterou nahradil nový cyklus obrazů zastavení.

Od 80. let 19. století se v dějinách kostela sv. Mikuláše odvíjí nový příběh, spojený s debatou tehdejších duchovních správců a představitelů města, jak by měli přistoupit k jeho zvelebení coby hlavní svatyně biskupství. Do ztracena vyzněly snahy o výstavbu nového impozantního chrámu v neorománském slohu, doložené dnes mimo jiné souborem architektonických kresebných studií, v recenzované knize reprodukováných. Realizace naopak došly secesní a art decové úpravy barokního chrámu (1912–1913), jež autorka charakterizuje trefnou nadsázkou, že „nad naturalismem doby barokní... vyhrálo hledisko uhlažené estetiky“ (s. 238). Pod oním vítězstvím má na mysli především úpravy interiéru, odkud pod dobovým dojmem rušivého působení (už napodruhé) zmizely početné kusy barokního mobiliáře, nově včetně „nepůvodních“, tedy těch, které zde našly uplatnění v době osvícenských reforem. V případě česko-budějovického chrámu k tomu poprvé zazněl kritický hlas z pozice pokrokově se profilující památkové péče. V tisku se k tehdejšími úpravám chrámu nelibě vyslovil Zdeněk Wirth, jenž je označil – co se týče zničení křížové cesty – za „neodpustitelnou svévolnost“ (s. 231) či – stran změn interiéru – za kupříkladu „salonní a nemužný“ výsledek (s. 245). Nové prvky v interiéru jsou v recenzované knize prezentovány pomocí řady archivních fotografií a také výkresových návrhů; většinou vzaly za své po padesáti letech.

Monografie má jednu vysloveně kontroverzní, respektive značně subjektivně laděnou část, a sice závěrečnou kapitolu z pera Zdeňka Mareše, jednoho z členů nynějšího sboru duchovních při katedrále. Je to v podstatě chvalořeč na zásadní změny vybavení a výzdoby interiéru katedrály, jež proběhly ve dvou etapách: v 60. letech 20. století a pak mezi roky 2011 a 2013. Napodruhé šlo prý v zásadě o „jakési ‚dotažení‘ myšlenek, které byly dány předchozí úpravou, aby interiér katedrály působil především harmonicky

a sourodě, aby ten, kdo vstupuje do katedrály, neměl pocit prázdnoty a chladu, nýbrž pocítoval vznešenost a posvátnost prostoru, hřejivé teplo domova a atmosféru pokoje“ (s. 254). Aby interiér katedrály působil údajně harmonicky, musely být z něj odstraněny početné mobilární kusy doby barokní i raně moderní. Jenže vůči celkově stroze zařízenému interiéru tu dnes jako nepatřičné solitéry (nebo lépe řečeno jako nějaké muzejní exponáty) trčí hlavní barokní oltář, kazatelna či třeba křtitelnice. Je samozřejmě věcí vkusu každého z nás, jaký dojem v něm co vzbudí. Na mě dnes interiér katedrály působí přesně opačně než na faráře Mareše. Co lze na jeho slovech ale podrobit kritice s jasnými argumenty je tvrzení, že interiér nyní působí prý „harmonicky“. Přezdobená barokní klenba s dnešním strohým mobiliářem má k souladu hodně daleko. Marešův názor je svým způsobem legitimní, vzhledem k jeho otištění je ale tím spíše na celkové koncepci knihy neodpustitelné, že v ní chybí oponentský pohled. Bez okolků vyjádřený odsudek stávajícího stavu interiéru chrámu v ní přesto nalezneme, ovšem příznačně v poznámce pod čarou, navrch v kapitole medievisty J. Adámka. Jedině on, historik muzea v Písku, paradoxně připomíná negativní dopad dalekosáhlých úprav chrámu v posledních desetiletích: „Nemožno na tomto místě neuvesti i v téměř reformačním duchu provedenou „očistu“ katedrály v letech 1969–1972, při níž byla, zcela beze smyslu pro kontinuitu a ke škodě nejen pro uměleckohistorické bádání, vyklizena naprostá většina mobiliáře“ (s. 78).

Při závěrečném hodnocení knihy jako celku stojí v prvé řadě za ocenění snaha autorů o kontinuální výklad. Jeho páteří se staly důkladné rozbory archiválií. Naopak roz-

bory hmotných pramenů různých druhů a různých časových vrstev sahají do značně nevyrovnaných hloubek. Některé významné součásti výzdoby jsou připomenuty jen stručnými odstavci, nicméně alespoň kvalitními fotografiemi (například barokní fresky), o jiných není ani zmínky, ani jim není dán prostor v obrazovém doprovodu (novověké náhrobníky a epitafy). Čím kniha vzbudí další rozpaky, je absence kvalitního celkového půdorysného plánu kostela s barevně rozlišenými stavebními etapami. Čtenář se proto musí spokojit s drobnou reprodukcí archivního výkresu z roku 1912, pořízeného u příležitosti adaptace chrámu. Přitom je paradoxní, že v kapitole k středověkému stavebnímu vývoji je přítomen rekonstrukční celkový půdorysný plán kostela nejstarší stavební fáze. Právě řečené platí i pro dílčí dokumentaci nejceněnějších konstrukcí, k nimž lze bezesporu zařadit raně barokní krovy trojlodí i presbytáře. Jejich příčné řezy opět zachycují jen archivní plány, tentokrát z roku 1910. Tyto kresby samozřejmě zdaleka nesplňují dnešní dokumentační nároky. Obrazový doprovod přes všechny (velké) nedostatky významně přispívá k celkově pozitivnímu dojmu z recenzované knihy. Podíl na tom má velký výběr archivních fotografií, vysoká kvalita těch současných a také třeba kvalitní axonometrické rekonstrukční pohledy na chrám ve třech hlavních stavebních etapách. Přejme si, aby ke knize o českobudějovickém kostele sv. Mikuláše v dohledné době přibýly podobně ambiciózní badatelské a nakladatelské počiny, k tomu srovnatelně zvládnuté po jazykové, redakční a grafické stránce.

JAN KYPTA

RICHARD NĚMEC: ARCHITEKTURA – VLÁDA – ZEMĚ. REZIDENCE KARLA IV. V PRAZE A ZEMÍCH KORUNY ČESKÉ.

Scriptorium, spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury, Praha 2015. ISBN 978-80-88013-04-4. Celkem 384 stran, publikace obsahuje 260 černobílých a 61 barevných vyobrazení, 2 strany seznamu zkratk, 1 stranu soupisu archivních pramenů, 39 stran seznamu použité literatury a editovaných pramenů, místní a jmenný rejstřík o 13. stranách a 1 stranu s tzv. badatelským profilem (autora).

Souběžně s německým vydáním v prestižním nakladatelství Michael Imhof Verlag v Petersbergu (tam pod názvem: *Architektur – Herrschaft – Land. Die Residenzen Karls IV. in Prag und den Ländern der Böhmisches Krone*, jako 125. svazek řady *Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte*) se počátkem letošního roku (2015) zásluhou Tomáše Rataje a spolku Scriptorium zájemcům o středověkou „karlovskou problematiku“, tedy jedno z nejvýznamnějších témat evropské medievistiky, dostala do rukou výpravná kniha Richarda Němce. Samotný obsah málo sdělné slůvko *výpravná* je třeba hned v úvodu konkretizovat: kniha je vybavena nejen pěknou pevnou vazbou a elegantní, vpravdě důstojnou typografickou úpravou (převzatou od zkušeného německého nakladatelství, jak je čestně přiznáno hned na 4. straně). Dále ji krášlí skvostný obrazový doprovod, skládající se jak z přehledné mapy (s. 14), tak z četných kvalitních, často velkoformátových, a tedy pracovních použitelných fotogra-

fií, reprodukcí historických vedut, plánů či množství kresebných rekonstrukcí, v řadě případů v českém prostředí zveřejněných poprvé. Už samotný obrazový doprovod budící nemalý respekt by vystačil pro stručné konstatování, že vydání Němcovy knihy nejen stálo za to, ale zajistilo jí i trvalou užitečnost. Jenže recenzovanou publikaci nelze redukovat na pochvalnou zmínku o imponujícím vnějším vzhledu. Ještě větší uznání si bezesporu zaslouží její obsah. Ten je totiž zjevným výsledkem autorova dlouholetého pečlivého badatelského úsilí a prozrazuje, že energie, kterou do něj vložil, přinesla cennou úrodu. Obdivuhodná je důkladnost, se kterou Richard Němec analyzoval a zpětně do čtivě podaného vyprávění zase poskládal své poznání vybraných hradních objektů karlovské architektury, v níž se neodlučitelně mísí profánní i sakrální složka špičkového stavitelství 14. století střední Evropy. Stejně tak je nezbytné hned zkraje podotknout, že autor tu planě neopakuje věci již dávno známé, ale na množství dílčích